

ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის ხატ-სახის ინტერპრეტაცია ქართულ ჰიმნოგრაფიასა და დავით გურამიშვილის პოეზიაში — „ტირილი ღვთისმშობლისა“

ნესტან სულავა

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, საქართველო

ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის სახე-სიმბოლოებით წარმოსახვა ჰიმნოგრაფიაში ძველი აღთქმის სახისმეტყველებიდან იღებს სათავეს; ძველ და ახალ აღთქმაში საღვთისმშობლო სახე-სიმბოლოები ჰიპო-დიმგურ-პარადიგმული სახისმეტყველებით გაიზარებინან. რადგან ჰიმნოგრაფია ბიბლიური სახისმეტყველებით საზრდოობს, ამიტომ ორიგინალური ხატი ან სიმბოლური სახე იშვიათია. ყოველი ჰიმნოგრაფის დამსახურება ისაა, რომ ახალ კონტექსტში თითოეულ მათგანს ორიგინალობის ელფერი დაჰკრავს. ასევე იმ ლირიკულ ნაწარმოებებშიც, რომელთა თემა ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის ხატ-სახის ინტერპრეტაციაა.

ქართული ჰიმნოგრაფიული ტრადიცია, რომელიც ბიზანტიურ და პალესტინურ-ანტიოქიურ საღვთისმეტყველო ლიტერატურას, მათ შორის, ჰიმნოგრაფიას ემყარება, ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის წარმოსაჩენად მდიდარ ბიბლიურ-ევანგელურ და საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში დამკვიდრებულ ისეთ სახეებს, სიმბოლოებს, ხატებს, მეტაფორებს იყენებს, რომელთაც საერთო მწერლობაშიც იყენებენ ზოგჯერ მათი სიმბოლური არსის შენარჩუნებით, ზოგჯერ ტრანსფორმირებულად. განსაკუთრებული სიმძაფრე ახლავს ვნების პარასკევის თემაზე შექმნილ საგალობლებს, რადგან აქ ერთდროულად წარმოჩნდება ადამიანურისა და ღვთაებრივის განუყოფლობა, მათი ერთიანობა, პარმონიულობა; ტანჯვის

მარადიული განცდა და ადამიანის მომავალი სულიერობის მოპოვების შესაძლებლობა; მარადიულობის შეგრძნებით განიცდება ძის სიბრალული დედისადმი და ღვთისმშობლის ტირილი ძის ჯვარცმის გამო. ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის მიერ ჯვარცმული ქრისტეს დატირებისა და მძაფრი განცდების ამსახველი საგალობლები დავით გურამიშვილის ამ თემისადმი მიძღვნილ ლექსებში წარმოჩენილი ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის ხატ-სახის საფუძველია, რადგან ეს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია ღვთისმშობლის თემატიკის შემცველ თხზულებათაგან.

ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელი ვნების პარასკევის საგალობლებში უდიდესი ტკივილითა და მძაფრი განცდით წარმოსახება. იგი სხვა დედადგან ერთად მიაცილებდა გოლგოთისაკენ თავის ძეს, ისმენდა პილატეს განცხადებას და უროს ხმას, როდესაც მაცხოვარი ჯვარზე დამსჯვალეს გოლგოთის მთაზე. ამ თვალსაზრისით განვიხილავ საგალობლებს და დავით გურამიშვილის ლექსს „ტირილი ღვთისმშობლისა“; მათში მაცხოვრის იშვიათი მოთმინება ასახული, ჯვარცმით შექმნილია სიკვდილისა სიკვდილით დამორგუნველი მაცხოვრის ხატ-სახე და განსაზღვრულია ჯვრის სიმბოლურობის საფუძველი, რადგან ადრე სამარცხვინოდ მიჩნეულმა ჯვარზე გაკვრამ იცვალა ღირებულებითი მნიშვნელობა და მას მთელი კაცობრიობის სულიერი ხსნის, სულიერი გადარჩენის მისია დაეკისრა. ამ

დღისთვის განკუთვნილი ძლისპირის სიტყვები — „ნუ მტირ მე, დედაო“, მაცხოვრის მიერ წარმოთქმული, გვაგულისხმებინებენ იმ იმედის არსებობას, რაც მაცხოვრის ჯვარცმამ მოუტანა კაცობრიობას. დავიმოწმებ ძლისპირის ტექსტს: „ნუ მტირ მე, დედაო, რაჟამს მიხილო მე, ძე შენი, რომელი მშვე უთესლოდ, საფლავსა დაღებულად, არამედ აწ აღვდგე და ავმალდე ზეცას ქებით, ვითარცა ღმერთ ვარ, და ვიდიდო მე მათგან, რომელნი ჭეშმარიტად ღმრთისმშობლად ვახდინან“ (ნევმირებული ძლისპირნი, 1982, 595). ფრესკებსა და ხატებზე წარმოსახული დატირების სცენის პარალელურად სავალობლებში სიტყვით კიდევ უფრო მეტად თვალსაჩინოვდება ენების პარასკევის მთელი სიმძიმე, რომელიც ყოველწლიურად განახლდება კაცობრიობის სულიერი ზრდის, სისრულის, სრულყოფილების მისაღწევად, იგი ადამიანის ღმერთთან ზიარებისა და განდბრთობისაკენ მიმავალი ურთულესი გზაა, რომელიც მხოლოდ სულის სიძლიერით დაიძლევა და ღმრთივგანბრძნობისობით მიიღწევა.

ვნების პარასკევისთვის განკუთვნილი სავალობლები წარმოაჩენენ მაცხოვრის ტანჯულ ხატ-სახეს, რომელმაც, „უბრალომ“, ე. ი. ბრალის არ მქონემ, კაცობრიობის სულიერი ხსნისათვის ტანჯვა-წამება დათმინა, პატიოსანი, უბიწო სისხლით გამოიხსნა კაცობრიობა წყევლისაგან; ვნების პარასკევს აღსრულდა სამინელი, ყოვლად შეუწყნარებელი სასჯელი: აქამდე სამყაროს არასოდეს ეხილა ასეთი უმანკო განსასჯელი, დაღვრილი პატიოსანი სისხლი და ასეთი მკაცრი, სამინელი მსაჯული. ის, ვინც კაცობრიობის განსადიდებლად მოვიდა, ვნების პარასკევს დაამცრეს; ის, ვინც ტანჯვისგან კაცობრიობის გასათავისუფლებლად მოვედინა სამყაროს, ვნების პარასკევს ტანჯეს და ჯვარს ააგვის; ის, ვინც კაცობრიობის მარადიულ ცხოვრებას სათავე დაუდო და ვინც კაცობრიობას სულიერობა მიანიჭა, ვნების პარასკევს გოლგოთის გზა განვლო და სიკვდილს მიეცა. სიცრუით, ღალატით, ვერცხლზე გაყიდულ-გაცემული და შეურაცხყოფილი ნათელი ჭეშმარიტი, მაცხოვარი კაცობრიობისა ვნების პარასკევს

ჯვარზე აღესრულა შემდეგი სიტყვებით: „მამაო, წელთა შენთა შეეპვედრებ სულსა ჩემსა“ (ლუკა, 23, 46).

ვნების შვიდეული მაცხოვრის ამქვეყნიური ცხოვრების ბოლო დღეებია, ვნების პარასკევი უკანასკნელი დღეა, იესო ქრისტეს ჯვარცმის, გარდამოხსნისა და დაფლვის დღე. ლიტურგიულად, სახისმეტყველებითა და იგი ყოველწლიურად მეორდება, რაც ყოველ ქრისტიანს სულიერად აბრუნებს მაცხოვრის ჯვარცმასთან და ხელახლა განაცდევინებს მის მიერ გავლილი გზის მარადიულობას, ყოველი ქრისტიანი იმ სამყაროს ეზიარება, რომელშიც ადამიანად მოვლენილი ძე ღვთისა კაცობრიობის ნაწილი იყო ისევე, როგორც თითოეული ადამიანია ნაწილი კაცობრიობისა. ვნების პარასკევი ერთადერთი დღეა ლიტურგიული წლის განმავლობაში, როდესაც წირვა არ სრულდება, რადგან საღმრთო განგებულების აღსრულებისას ყველაზე დიდი შესწირი მსხვერპლი თვით უფალი, თავად მაცხოვარი იყო შეწირული კაცობრიობის სულიერი ხსნისათვის. ამ თემას მიეძღვნა სავალობლთა მთელი ციკლი, რომელშიც, სახარებათა კვლობაზე, ასახულია მაცხოვრის ჯვარცმა, რაც იშვიათი სიმძაფრისა და ტკივილის განცდას ბედებს მკითხველსა თუ მსმენელში. ვნების პარასკევის დღის ლიტურგიული განგება ვნების ხუთშაბათზეა გადანაწილებული, რადგან პარასკევის განგება სირთულით გამოირჩევა, იგი რამდენიმენაწილიანია და უაღრესად დატვირთულია სიმბოლურობითა და მისტიურობით, რთულია მისი ხატმეტყველებაც. აქ ყურადღებას იქცევს გოლგოთისაკენ მიმავალი იესო ქრისტეს შინაგანი განცდები, მისი მოწაფეების, ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის, მთელი ერის დამოკიდებულება მაცხოვრის ჯვარცმისადმი, რადგან „მცირედნი არიან რჩეულ“, რომელთაც მაცხოვრის თანაგრძნობა ხელეწიფებათ.

ვნების ორშაბათს, სამშაბათს, ოთხშაბათს პირველშეწირულთა ლიტურგია სრულდება, სახარება თავიდან ბოლომდე იკითხება. ვნების ხუთშაბათს ცისკრის ჟამზე თორმეტი ვნების სახარება იკითხება; მათში ასახულია

უფლის ვნება-ტანჯვა ჯვარზე გაკვრამდე და ჯვარზე გაკვრისას. ეს პარასკევის ცისკრის საკითხავებია, ხოლო „თორმეტი სახარება“ ოთხი სახარებიდან ამოკრებილ 12 ნაწყვეტს გულისხმობს, იგი იწყება საიდუმლო სერობაზე მაცხოვრის უკანასკნელი საუბრით მოწაფეებთან, მთავრდება იოსებ არიმათიელის მიერ მაცხოვრის სხეულის დაფლვით ბაღში და რომაელთა მიერ მისი საფლავისათვის მცველების მიჩენით. თითოეული ჟამნი მაცხოვრის ვნების სხვადასხვა სახეს წარმოადგენს, რაც იწყება გეთსიმანიის ბაღში, მთავრდება გოლგოთაზე მაცხოვრის ჯვარზე გაკვრისა და აღსრულებით. ამ დღისადმი მიძღვნილი საგალობლები თუ ჰომილიები მრევლს იშვიათი სულიერი ძვრების მოქმედ ხდიან და, ერთი მხრივ, გამოიჩინებენ სინანულით, ადამიანის ტანჯვის სიმძაფრის აღქმით, მეორე მხრივ, ცოდვათაგან განწმენდით, რაც იმედსაც აღძრავს.

გოლგოთის მისტერიას რამდენიმე სიმბოლურ-სახისმეტყველებითი მისია წარმართავს: 1. უწინარესად, კაცობრიობის ისტორიაში ქრისტეს ჯვარცმით ძველი ცხოვრება დასრულდა და დაიწყო ახალი, იგი ძველი და ახალი აღთქმის ეპოქათა გამყოფია; კაცობრიობის ისტორიის ძველი აღთქმისეული ეპოქა დასრულდა და დაიწყო ახალი აღთქმისეული; 2. მაცხოვრის ჯვარცმითა და აღდგომით ადამიანის სული, საზოგადოდ, კაცობრიობის სული, აღორძინდა; გოლგოთისადმი მიძღვნილი გზით კაცობრიობას მიეცა სინანულის საშუალება, რასაც ადამიანი სულიერი განწმენდისაკენ მიჰყავს; 3. გოლგოთაზე დასრულდა ადამის მოდგმის, კაცობრიობის ქრისტიანობამდელი ისტორია, რომელიც პირველყოფით, ადამისა და ევას „გემოფხსილევით“ დაიწყო და მაცხოვრის ჯვარცმამდე, ეპოქალურ სიახლემდე მოვიდა; 4. დაცემული ადამი განახლდა, მოკვდა „ძველი იგი კაცი“ და იშვა „ახალი იგი კაცი“ („განიშორეთ თქვენგან პირველისა მისებრ სღვისა თქუენისა ძველი იგი კაცი, განხრწნილი გულის თქუმისა მისებრ საცთურისა, და განახლდებოდეთ თქვენ სულითა მით გონებისა თქუენისადათ და შეიმოსეთ

ახალი კაცი, ღმრთისა მიერ დაბადებული სიმართლითა და სიწმიდითა ჯემმარტებისადათ“ (ეფ. 4, 22-24); „განიწარსუეთ ჴუელი იგი კაცი საქმით მისითურთ. და შეიმოსეთ ახალი იგი, განახლებული მეცნიერებად მსგავსად ხატისა მის დამბადებლისა მისისა...“ (კოლას. 3, 9-10)), იესო ქრისტეს ჯვარცმაში სულიერი სიცოცხლის განახლების, ზეცათა მოქალაქობის იდეა განსახოვნებული, რაც პირველყოფის წარხოცვით განხორციელდა, ადამიანს მიეცა შესაძლებლობა განღმრთობისა; მაცხოვრის მიერ გაკლილი გზა გოლგოთისაკენ ცოდვათა უფსკრულიდან აღმოყვანისა და ბოროტების დათრგუნვის გზაა, იგი ცოდვათაგან და ბოროტებისაგან სულიერი გადარჩენისათვის გადატანილ ტანჯვაზე გადის, რადგან მაცხოვრის ჯვარცმამ სამყარო შეცვალა; 5. ძველი აღთქმა კანონით მოქმედებდა, ახალმა აღთქმამ კანონისა და მადლის, კანონისა და სიყვარულის ერთიანობით დათრგუნა ცოდვა და ბოროტება; აქამდე სამარცხვინო სასჯელად მიჩნეულმა ჯვარცმა ახალი სიმბოლური აზრობრივი დატვირთვა შეიძინა, დაამარცხა სიკვდილი, რაც უპირველესი საადდგომო საგალობლით გამოიხატა: „ქრისტე აღდგა მკვდრეთით, სიკვდილითა სიკვდილისა დამთრგუნველი და საფლავების შინათა ცხოვრების მიმნიჭებელი“, ცოდვა და ბოროტება დათრგუნა; 6. გოლგოთაზე მაცხოვრის ჯვარცმა იყო სიყვარულისა და შურის, სიკეთისა და ბოროტების, ნათლისა და ბნელის, მადლისა და ცოდვის ჭიდილი, რაც სიყვარულის, სიკეთის, ნათლის, მადლის გამარჯვებით დასრულდა; 7. მაცხოვრის ჯვარცმით კაცობრიობის ღმერთთან შერიგება დადასტურდა, ჯვარცმა მაცხოვრის სულიერი მისიის მოწმობაა, კაცობრიობის სულიერი განახლების დასაწყისია. საგალობლებში ორიგინალური თვალთახედვითაა წარმოჩენილი მთელი ვნების კვირის სიმბოლური მნიშვნელობა და მაცხოვრის სულიერი მისია — მაცხოვარმა ღმერთთან კაცობრიობის შერიგებას შესწირა თავი; 8. გოლგოთის მისტერიას ესწრებოდნენ ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელი და მენელსაცხებლე დედები, რომელთაც

პირველებმა იხილეს მაცხოვრის ცარიელი საფლავი, ე. ი. პირველები გახდნენ ღირსნი მაცხოვრის აღდგომის ცნობისა. ყოველივე ეს სიმბოლურად და სახისმეტყველებითად გაიაზრება საგალობლებში, რომლებშიც ნათლადაა წარმოსახული ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის სიმბოლური ხატი.

ვნების პარასკევის საგალობელში წარმოჩენილია როგორც მაცხოვრის მიცვალების კოსმიური სურათი, ასევე ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის უდიდესი ტანჯვა და განცდები, რაც კიდევ უფრო გამაძაფრებულად აღიქმება, როგორც დამსწრისა და მხილველისა: „ერთი სამებისაგანი არსებად, სიტყუად ღმრთისაჲ და ძმ გამოსახული განწოციელდა შენგან, ყოვლად წმიდაო ღმრთისმშობელო. ჟარსა დაემსჭაულა წსნისათჳს ჩუენისა, ნეფსით ნაველი და ძმარი სუა, რათა ჩუენ გუასუს უკუდავება, რომლისათჳსცა დაღადებდა, ვითარცა ღმერთი და კაცი: რომელსა სწყუროდის, მოვედინ ჩემდა და სუნ, რომელი გამოჴდა გურდროს ჩემისა წყაროდ ცხოვრებისაჲ. მას ევადრე, დედაო და ქალწული, წსნად განსაცდელისაგან სულნი ჩუენნი“ (მეტრეველი, 1980, 204).

საგალობლები მაცხოვრის ჯვარცმის პარალელურად ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის გლოვასა და გოდებას წარმოსახავენ: „... დედაჲ მგლოვარეჲ გოდებით იტყოდა, კადრებასა ვერ დაუთმობდა, ცრემლით ტეროდდა წინაჲჲ ჟარსა თანა მოწაფითურთ საყურელით“ (მეტრეველი, 1980, 208). ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის მგლოვარე სახე-ხატი იოანე ღვთისმეტყველის სახის ფონზე წარმოჩნდება, რადგან მაცხოვარმა დედა მას ჩააბარა. საგალობლების პოეტიკა ღვთისმშობლის სახეს გამოჩნეულ ესთეტიკურ იდეალად სახსევ შუა საუკუნეების კულტურაში, რადგან იგი თავისი სიწმიდით, უბიწოებით პირველყოფის აღმხოცველია („რომელმან ეგე ევას მიუზღევალი“ — ბორენა), იგი ერთადერთია ქალწულთა შორის, რომელიც დედა გახდა, და ერთადერთია დედათა შორის, რომელიც ქალწულად დარჩა. ეს მისტიკური მოვლენა სიმბოლურობასთან ერთად ესთეტიკური ღირებ-

ულებითაცაა აღჭურვილი საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში, კერძოდ, საგალობლებში; ჰიმნოგრაფები ამგვარ ასახვას „სახითა და სააკითა ჴვრობას“ უწოდებენ.

ევანგელური მონათხრობის თანმიმდევრულობითა და სახისმეტყველებით ასახა დავით გურამიშვილმა ქრისტიანი სა-მყაროს არსებობის ისტორიაში ყველაზე მძიმე დღე, ჯვარცმის დღე, ვნების პარასკევი. ესენია „დავითიანში“ ჩართული ლექსები „ჯვარცმის ამბავი“, „მოთქმა ხმითა თავ-ბოლო ერთი“, ხოლო ლექსში „ღვთისმშობლის ტირილი“ ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის გოდება შვილის ჯვარცმის გამო კოსმიურ განცდებამდე აიყვანა. მათში შეზავებულია თვით ქრისტეს მოძღვრება და ავტორის დამოკიდებულება როგორც მაცხოვრის ჯვარცმის პროცესისადმი, ისე კაცობრიობის მიერ მაცხოვრის ჯვარცმის აღქმისადმი, ღვთისმშობლის ტირილით გამოხატა კაცობრიობის სინანული, მონანიების განცდა ცოდვათა გამოსასყიდად. ეს ლექსები ერთმანეთს ემთხვევა განწყობით, ლექსიკით, ფორმით, რაც ქმნის როგორც მათი და მთლიანად „დავითიანის“ კომპოზიციური ერთიანობის, ისე დავით გურამიშვილის მსოფლმხედველობისა და ლირიკული განწყობის შერწყმის საფუძველს. ყოველივე ეს ბიბლიურ-ევანგელური, პატრისტიკულ-ჰაგიოგრაფიული და ჰიმნოგრაფიული ნაკადების ნახავია, რომლის მიზანდასახულობა სულიერი განწმენდა, ზესთასოფელში დამკვიდრება, სულიერი განახლება და უზენაესთან ზიარებაა.

ეს ლექსები საოცარი პასუხისმგებლობის გრძნობით გამოირჩეული ნაწარმოებებია, რომლებშიც ქართველი ერის ზნეობრივი პასუხისმგებლობაც მოიაზრება. ისინი ყოველი ადამიანის აღსარებად შეიძლება მივიჩნიოთ. როგორც კაცობრიობის ნაწილს, საქართველოსაც აქვს მონაწილეობა მიღებული მაცხოვრის ჯვარცმაში, როგორც ამას ევანგელურ-პოსტოლური მოძღვრება გვასწავლის: „რამეთუ უკეთუ ერთისა მის შეცოდებითა სიკუდილი სუფევდა ერთისა მისგან, რაოდენ უფროჲს, რომელნი-იგი უმეტესსა

მას მადლისასა და ნიჭსა სიმართლისასა მიიღებენ ცხორებასა შინა სუფევდენ ერთისა მისგან იესუ ქრისტესა. ვითარცა იგი ერთისა მის შეცოდებისაგან ყოველთა კაცთა ზედა დასაშველად, ეგრეთცა ერთისა მის სიმართლისათვის ყოველთა კაცთა ზედა განსამართლებელად ცხორებისა“ (პრომ. 5, 17-18). დავით გურამიშვილს, ევანგელურ-აპოსტოლური მოძღვრების, ღვთისმეტყველ მამათა, ჰიმნოგრაფთა კვალობაზე, მიაჩნია, რომ იესო ქრისტეს განწირვაში ჯვარცმისათვის ბრალი ქართველებსაც მიუძღვით, რის გამოც მაცხოვრის წინაშე კაცობრიობის ჩადენილ ცოდვა მათაც უნდა იტვირთონ და გაიზიარონ. პაპულ მოციქულის ზემოთ დამოწმებული სიტყვები სწორედ ამ თეოლსაზრისის მოწმობაა.

ამიტომ ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის ტკივილს მაცხოვრის ჯვარცმის გამო ქართველი დედებიც იზიარებენ და განიცდიან, ამიტომაცა ქართველ შვილმკვდარ დედათა მოვალეობა ღვთისმშობლისადმი თანაგრძნობა და ნუგეში, რის მაგალითიც თვით მაცხოვარმა მისცა კაცობრიობას, როდესაც ჯვარზე გაკრულმა იესომ, მტირალი დედის მიმართ სიბრალულით აღძრულმა, მისი დანახვისას თავის საყვარელ მოწაფეს, იოანეს, ჩააბარა იგი: „დედაკაცო, აპა ძე შენი!“ (იოანე, 19, 26), ხოლო იოანეს მიმართა: „აპა დედაე შენი!“ (იოანე, 19, 27), თავად კი ღმერთს შეევედრა: „მამაო, მიუტევებამთ, რამეთუ არა იციან, რასა იქმან!“ (ლუკა, 23, 34). ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელი ჯვარცმული იესოს ფერხთით იდგა და თავისი მხოლოდშობილი ძის ჯვარცმით გამოწვეული ტკივილით გულგახერილი ტანჯვითა და ცრემლით შესცქეროდა უსამართლობის მსხვერპლს.

დავით გურამიშვილის მხრიდან მაცხოვრის ჯვარცმის ამბის გადმოცემა და დატირების სცენის ასახვა, ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის მიერ ჯვარცმული ძის, ქალწული დედის ლახვრით განგმირული ძის დატირება და შვილმკვდარ დედათა მიმართ წარმოთქმული გულში ჩამწვდომი სიტყვები კაცობრიობის, შესაბამისად, ქართველი ერის

სულიერი განწმენდისაკენ მიმავალი გზის მაუწყებელი უნდა გახდეს, რადგან ჯვარცმა მთელი კაცობრიობის, ქრისტემდე შობილთა და მის შემდეგ მომავალ ადამიანთა, სულიერი კათარზისისათვის განხორციელდა. იგი გოდების, ცოდვათა მონანიების, ვედრების გამოხატულებაა, გულში ჩამწვდომი ტკივილიანი სიტყვებით წარმოთქმული ერთგვარი მონოლოგი-აღსარებაა, რომლითაც შეიძლება ახალი „მეს“, ახალი სულიერი სამყაროს მოპოვება. კ. კეკელიძემ აღნიშნა, რომ „ლექსში მთელი სიგრძე-სიგანით გამოხატულია უნუგეშო მდგომარეობა//გრძნობა დედისა, რომელიც ხედავს მტერთაგან განგმირულ ერთადერთ შვილს, მაცხოვარს, რომელიც დასტირის უდროოდ დაკარგულ არსებას და აღშფოთებულია ადამიანთა უმადურობით, რომელთაც თავისი კეთილისმყოფელიც კი ვერ შეიშენეს“ (კეკელიძე, 1981, 653). ტ. მოსიას სიტყვით: „მაცხოვრის დედის წარმოსახვით დ. გურამიშვილმა გამოხატა თავისი დიდი ადამიანური დამოკიდებულება, სიყვარული და თანაგრძნობა, საერთოდ, დედათა, უწინაარესად შვილებდალუპულ დედათა მიმართ“ (მოსია, 1986, 117). რ. ბარამიძემ მაცხოვრის, როგორც ძის სიკვდილის გამო დედის მძაფრ განცდათა შესახებ განაცხადა, რომ ძალზე მწარეა შვილის დაკარგვა, მაგრამ დედისათვის ასმაგად მძიმეა სხვათა სიკეთისათვის ჯვარცმული შვილის დაკარგვის განცდა (ბარამიძე, 1986, 156).

დავით გურამიშვილის მიერ ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის გლოვის ასახვა არაა მხოლოდ შვილის სიკვდილით გამოწვეული სიმწარის, წუხილის მძაფრი განცდა, ამავე დროს, ესაა ღვთისმშობლის თანაგრძნობისა და ნუგეშის მოლოდინით აღსავსე მიმართვა შვილმკვდარი დედების მიმართ, რომელთა შვილები მაცხოვრის სიკვდილით უნდა აღდგნენ სულიერად და სიკვდილი დათრგუნონ; ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის მიერ წარმოთქმული სიტყვები ადამიანთა სულიერი ხსნისა და გადარჩენის იმედით გამოთბარი სიტყვებია.

მოდით, ყოველნო შვილმკვდარნო დედანო, შეიყარებით!
შემწყნარებელი აწ თქვენი მარიამ შე-
იწყალენით,
ისმინეთ მისი ტირილი, თქვენც ცრემლინი
გარდმოყარებით,
სულს ეცით მისგან ნუვეში, გულს ჭირნი უკუყა-
რენით (გურამიშვილი, 1980, 76).

დავით გურამიშვილი წუხილით, ტკივილ-
იანი სიტყვებით გადმოსცემს ყოვლადწმიდა
ღვთისმშობლის დედობრივ გრძნობებსა და
იშვიათ განცდებს, ძის, მაცხოვრის აუტანელ
ტანჯვას და ამით გამოწვეულ ფიზიკურ და სუ-
ლიერ ტკივილებს, ადამიანთა უმადურობას,
დაუნდობლობას, უგუნურობას, გოლგოთაზე
ჯვარცმის, წამების შედეგს, რაც უდიდესი
მოთმინებით დაითმინა იესო ქრისტემ, ძე
ღმერთმა, ჯვარცმულმა ღმერთმა.

ოდეს იხილა მშობელმან ძე თვისი, ღვთისა
ცხებული,
ეკლის გვირგვინით მოსილი, შიშველი, გა-
ციკცხებული,
ჯვარზედა ხელ-ფეხ მიკრული, გვერდსა ლახ-
ვარცხებული,
აღთთოლდა, ზარით დაეცა, გახდა ვით დამ-
არცხებული (გურამიშვილი, 1980, 76).

ლექსში ჯვარცმის ამბავი და ამით აღ-
ძრული განცდები გადმოცემულია პოეტუ-
რად, რეალისტურად, დრამატულად. მ. უკმა-
ჭურიძის სიტყვით, „ღვთისმშობელი გლოვობს
ჯვარცმულ ქრისტეს როგორც დედა და, ამავე
დროს, ზოგადად, როგორც მკვდრებული
სუბიექტი“ (უკმაჭურიძე, 2005, 89). ლექსში
შეზავებულია პოეტური და ფსალმუნურ-ჰიმ-
ნოგრაფიული ტრადიციები. ღვთისმშობლის
გლოვას, მაცხოვრის ჯვარცმის, გარდამოხ-
სნის, მკვდრეთით აღდგომის ტრაგიკულ ამ-
ბებს, ქრისტიანობის სიბრძნესა და სულის
აღმსვლას ზეცისაკენ სიმბოლურად, მე-
ტყველად ვადმოგვეყვ. აუცილებლად უნდა
ითქვას, რომ ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის

სიტყვები შვილმკვდარი დედის იმედიან გან-
წყობასაც ასახავს, რადგან მან იესო ქრისტეს
ჯვარცმში კაცობრიობის ხსნისა და სულიერი
გადარჩენის იდეალი დაინახა, ძე ღმერთის
ღვთაებრივი მისია გააცნობიერა. ამიტომ ამ
თხზულების დედააზრი ორგვარი კონოტაციის
მქონეა: გლოვისა და იმედისა. ყოვლადწმი-
და ღვთისმშობელი საკუთად თავსაც დასტი-
რის, რადგან ძის სიცოცხლეში მის ჩრდილქვეშ
იმყოფებოდა და დაცული იყო, რაც დავით
გურამიშვილმა დედაშვილობის მაღლისა და
სიბრძნის გამოხატულებად წარმოსახა.

მაცხოვრის ჯვარცმით კაცობრიობის
სულიერი ხსნის, გადარჩენის, გაბრუნებისა
და ცოდვის უფსკრულიდან ამოყვანის გზა
დაისახა. დავით გურამიშვილის ხსენებული
ლექსის („ტირილი ღვთისმშობლისა“) მიხედ-
ვით, ღვთისმშობელი მაცხოვრის გარდაცვა-
ლების გამო გოდებს; სინამდვილეში ეს თვით
პოეტის გოდებაა, გლოვაა, რადგან იგი თავს
ცოდვილად გრძნობს. მისი რწმენით, რო-
მელიც სავალბებლათ, განსაკუთრებით წმინ-
და ანდრია კრიტელის „დიდი კანონისა“ და
დავით აღმაშენებლის „გალობანის“ მთავარ
მოტივს ემთხვევა, რომლითაც მაცხოვრის
ჯვარცმა ყოველი ადამიანის ცოდვად აღიქმე-
ბა; გურამიშვილი მაცხოვრის ჯვარცმის გამო
თავადაა ცოდვილი. ეს მხოლოდ ლიტურგი-
ული ცნობიერების მქონე ადამიანის განცდა
და გააზრებაა. ჯვარცმის განცდა და აღქმა
ლიტურგიული ცნობიერების მქონე დავით
გურამიშვილის პოეტურ მემკვიდრეობაში
მისტიკური საღვთისმეტყველო მოძღვრების,
აზროვნების დონემდგა აყვანილი.

დავით გურამიშვილის ღვთისმშობლი-
სადმი მიძღვნილ ლექსებში თვით პოეტის
ლიტურგიული ცნობიერება და აზროვნების
წესიმყვანადება, რადგან მაცხოვრის ჯვარცმა,
საზოგადოდ, ყოველი ბიბლიურ-ევანგელური
მოვლენა და ფაქტი, განიცდება არა მხოლოდ
წარსულის გარდასულ კუთვნილებად, არამედ
ყოველი დროისათვის აწმყო დროის მიხედ-
ვით აღსაქმელად. აქედან გამომდინარე, იგი
მარადიულია, ერთდროულადაა კონკრეტულ

დროში მომხდარი და ზედროულიც (სირაძე, 2005, 60-61). ამიტომ გურამიშვილის სიტყვები „მოდით, ყოველნო შვილმკვდარნო დედანო“ ყოველი დროის შვილმკვდარ დედებს მიეპართება, მარადიული თანაგრძნობისა და ნუგეშის გამოვლინებად აღიქმება. ამიტომაცაა დროსივრცულად გურამიშვილის „ტირილი ღვთისმშობლისა“ დაუსაზღვრელი, მარადიული ქრისტიანული იდეალების, ქრისტიანული ცნობიერების, ლიტურგიული ცნობიერების გამომხატველი პოეტური ნაწარმოები. ღვთისმშობლის გულისტკივილს კი დრო და სივრცე არა აქვს, ჰორიზონტალურ-ვერტიკალურია, ჰიმნოგრაფიული და რუსთველური ტრადიციით, რაც საღვთისმეტყველო მოძღვრებას, კერძოდ, არეოპაგიტულ თვალსაზრისს ემყარება, „უჟამო ჟამია“. დავით გურამიშვილის თხზულებებში ეს ეპიზოდი ღვთისმეტყველებისათვის დამახასიათებელი სიღრმით, პოეტური სისადავით, ღმრთივგანბრძნობილებითაა გამორჩეული, რომელშიც ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის სახე სიწმიდითა და სიმბოლურ ხატმეტყველებით წარმოსახება. პოეტი ბიბლიური ეპიზოდების მოშველიებით მაცხოვრისა და ღვთისმშობლის დედაშვილურ სიყვარულსა და ზრუნვაზე მიუთითებს, ხოლო მაცხოვრის სიტყვები: „ჟა, ნუ მტირი, დედაო!“ სიტყვასიტყვითი ანარკლია ძლისპირისა, რომელშიც იმედის ჩანასახი ჩანს, რადგან მასში აქცენტირებულია ზეცად ამაღლების მოტივი, რაც ყოველი ადამიანის უზენაესი იდეალი უნდა იყოს. ლექსში ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელმა გაიხსენა აბრამის მიერ ისაკის მსხვერპლად შეწირვის ეპიზოდი, როდესაც ისაკის ნაცვლად ღმერთმა კრავი მოუვლინა შესაწირად, მაგრამ ამ შემთხვევაში ეს ბიბლიური ჰიპოდიგმა პარადიგმად არ გარდაისახა, მაცხოვრის უმანკო სისხლი შეიწირა კაცობრიობის ცოდვათა გამოსახსნელად. ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელი ძეს ევედრება, რომ ზესთასოფლად თავისზე ადრე წარგზავნოს და ევას ახაროს, მისი ცოდვა განიწმიდება, რითაც ადამიანი ხსნის იმედს პოვებს და კაცობრიობას რწმენით აღასვებს.

ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის მიერ მაცხოვრის დატირების ამსახველი სტრიქონები შვილმკვდარი დედის მონოლოგია, რომელშიც ფიზიკურ ტკივილიან განცდასთან ერთად მაცხოვრის ერთადერთობა და მისი ჩამომავლობის სიდიადეც შეიგრძნობა: „ვით შტობედ მორჩო ახალო, ფესვ-არსოანი ძირო და!“ ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის სიტყვებში ქრისტიანობის არსია ახსნილი, ქრისტე წარმოდგენილია სამოთხის კარის გამღებად, კაცობრიობის სულიერ განმანათლებლად, მხსნელად, განმწმენდად. ქრისტეს დატირება განწმენდის გზაა. გურამიშვილიც, როგორც პიროვნება და როგორც კაცობრიობის ნაწილი, ჯვარცმული ღვთის დატირებით განწმენდის გზაზე მდგარი ადამიანია, რომლის უპირველესი მიზანი ღმერთთან მიახლებაა, განდმრთობაა. ის, რასაც პოეტი ღვთისმშობლის ტირილში გადმოსცემს, მისი პიროვნული დამოკიდებულებაა სამყაროს აღსაქმელად, კაცობრიობის არსებობის აზრის დასანახად. შვილმკვდარი დედის განცდა, გულიდან ამოსული ტკივილიანი გოდება იშვიათი რეალურობით ცხადდება მკითხველის წინაშე, როდესაც დ. გურამიშვილი გადმოსცემს ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის შინაგან სამყაროს, სულიერ მდგომარეობას, უნუგეშოდ დარჩენილი გულდადავული დედის სიტყვებს, რომლის მოთქმა-ტირილი ერთდროულად გამოხატავს სულიერ ღვთისმოსაგობას, ზნეობრივ სიღაღდეს, კაცობრიობის სულიერი განახლების რწმენას, დედაშვილურ ურთიერთობას, სიყვარულს, მაცხოვრისაგან დედის მფარველობას და დედის მზრიდან მფარველის დაკარგვის ტკივილიან განცდას.

საგალობლებისა და დავით გურამიშვილის ლექსის „ტირილი ღვთისმშობლისა“ შედარებით ნათლად წარმოჩნდება ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის ხატ-სახე, რომელიც სიმბოლურად გაიზარება და რომელიც კაცობრიობის ცოდვათა გამოსყიდვის სათავეებთან დგას, როგორც ღვთის მშობელი. ისიც ნათლად წარმოჩნდა, რომ დავით გურამიშვილის მიერ წარმოდგენილი ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელი საგალობლებში ასახული

მისივე ხატ-სახისაგან იმით განსხვავდება, რომ პოეტს ფიზიკურ ტკივილამდე მიჰყავს ღვთისმშობლის ტანჯვა, ხოლო საგალობლებში უფრო მეტად მძაფრ სულიერ განცდას, სულიერ ტკივილებს ამჟღავნებს. საგალობლებში ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის ხატ-სახე არა პიროვნულ ტრაგედიას, არამედ კაცობრიობის ტრაგედიას, კაცობრიობის სულიერ განცდებს აქცევს განსაკუთრებულ ყურადღებას. საგალობელი მაცხოვრის მიცვალების ზებუნებრივ სურათს ზოგადკაცობრიულ მნიშვნელობას ანიჭებს, რაც დავით გურამიშვილის ლექსში დედის განცდათა ჩვენებითაა დაჩრდილული.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. **ბარამიძე**, 1986 — რ. ბარამიძე, ქართული მწერლობის შესწავლისათვის, თბ., 1986.
2. **გურამიშვილი**, 1984 — დ. გურამიშვილი, თბ-ზულებანი, კრებული შეადგინა და შესავალი წერილი დაურთო სარგის ცაიშვილმა, თბ., 1980.
3. **კეკელიძე**, 1981 — ვ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, II, თბ., 1981.
4. **მეტრეველი**, 1980 — უძველესი იადგარი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადეს, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთეს ელენე მეტრეველმა, ცაცა ჭანციევმა და ლილი ხევსურიანმა, თბ., 1980.
5. **მოსია**, 1986 — ტ. მოსია, დავით გურამიშვილი და ქართული სიტყვიერი კულტურა, თბ., 1986.
6. **ნეკმირებული ძლისპირნი**, 1982 — ნეკმირებული ძლისპირნი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთო გულნაზ კიკნაძემ, თბ., 1982.
7. **სირაძე**, 2005 — რ. სირაძე, დავით გურამიშვილის სახისმეტყველება, წიგნში: დავით გურამიშვილი — 300, თბ., 2005.
8. **უჯმაჯურიძე**, 2005 — მ. უჯმაჯურიძე, ელეგიური ნაკადი დავით გურამიშვილის ლირიკაში, წიგნში: დავით გურამიშვილი — 300, თბ., 2005.